

EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMSİLİ VE EŞLERİN SORUMLULUĞU

Yrd. Doç. Dr. Süleyman YALMAN*

I. GENEL OLARAK

Evlilik birliği eşlerin evlenmesiyle meydana gelen birliği ifade eder (MK. m. 185). Evlenmeyle meydana gelen bu yapı eşler arasında bir hayat ortaklığı veya bir yaşam birliği oluşturur.

Evlilik birliği sadece eşlerin aynı yatağı paylaşmasından ibaret değildir. Bunun yanında aynı evi paylaşma birlikte yiyip içme, birlikte sevinip birlikte üzölmek gibi insan hayatına ilişkin pek çok olayı birlikte yaşamaktan ibarettir. Ortak hayatı paylaşan eşler arasında kişisel ilişkilerin yanında ekonomik ilişkilerin ortaya çıkması tabii bir durumdur. Çünkü evlilik birliği devam ettiği sürece eşler hem birliğin ihtiyaçlarını hem de kendi kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için para harcayarak yükümlölükler altına girerek aralarında ekonomik ilişkiler meydana getirir.

Evlilik birliğinin sosyal, ahlaki ve hukuki bir kurum olduğu¹ ifade edilse bile bu bizi birliğin mali ve ekonomik yönünün bulunmadığı sonucuna götürmez. Evlilik birliğinde eşler arasında bakım, barınma ve geçinme gibi ihtiyaçların karşılanmasına yönelik mali ilişkiler Medeni Kanunun evlenmenin genel hükümleri kısmında düzenleme altına alınmıştır. Aynı konuyu düzenleyen 743 sayılı Medeni Kanunun ilgili hükümleri büyük oranda değiştirilerek ve eşitlik ilkesi göz önüne alınarak 4721 sayılı Medeni Kanunla yeniden düzenlenmiştir. 4721 sayılı Medeni Kanun aile reisliği kurumunu ortadan kaldırarak birliği temsil hususunda eşleri eşit konuma getirmiştir. Eşitlik ilkesinin ön plana çıkmasıyla birlikte her iki eş de birliği temsil etme yetki ve sorumluluğuna haiz olmuşlardır.

* Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk ABD. Öğretim Üyesi.

¹ ÖZTAN, B., Aile Hukuku, Ankara 2004, s. 94; ZEVKLİLER, A./ACABEY, B./GÖKYAYLA, E., Medeni Hukuk, Ankara 2000, s. 739; KÖTELİ, M. A., Evliliğin Hukuki Niteliği ve Evlilik Dışı Beraberlikler, İstanbul 1991, s. 48, 49; KÖPRÜLÜ, B./KANETİ, S., Aile Hukuku, İstanbul 1989, s. 62.

II. EVLİLİK BİRLİĞİ VE TEMSİL YETKİSİ

A. EVLİLİK BİRLİĞİ VE HUKUKİ MAHİYETİ

Evlenmekle eşler arasında “evlilik birliği” meydana gelir. Başka bir ifade ile evlenme töreninin tamamlanması ile evlilik birliği kurulmuş olur². Evlilik birliği, vakıf, dernek veya şirket gibi hukuki bir yapıya sahip olmayıp tüzel kişiliği bulunmayan hukuki bir birliktir³. Bu birlik kendine has özellikleriyle toplumun temelini oluşturmaktadır. Evlilik birliğinde eşler bir bütünlük arz ederek tek vücut haline gelmektedirler⁴. Bu sebeple eşlerden her biri birliğin saadetini, huzurunu, mutluluğunu bozacak davranışlardan da kaçınmakla yükümlüdürler. Evlilik birliği eşlerin manevi ve ahlaki yükümlülükleri açısından manevi bir birliği ekonomik yükümlülükleri açısından da ekonomik bir birliği birlikte yaşama yükümlülüğu açısından da mesken birliğini meydana getirmektedir⁵.

Evlilik birliği içersinde eşlerin sahip olduğu hak ve yükümlülükler toplumdan topluma ve zamana göre farklılıklar göstermektedir⁶. İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren aile kurumu ataerkil bir yapıda geliştiiğinden dolayı, evlilik birliği içinde kadın ikinci plana itilmiş ve erkek evlilik içinde imtiyazlı bir konuma gelmiş ve bu durum asırlarca da devam etmiştir⁷. Roma hukuk kaynaklı koca hakimiyetine dayalı aile anlayışı zamanla tüm Avrupa hukuklarını etkilemiştir. Bu koca hakimiyetine dayalı aile anlayışı zamanla yumuşatılarak müesseseleştirilmiş ve birçok Avrupa ülkesi ve Türk/İsviçre Medeni Kanunlarında kocanın reisliği olarak yer almıştır. Ancak 19. yy.’ın sonlarına doğru liberal ve ferdiyetçi anlayışın gelişmesiyle ve feminist akımların hız kazanmasıyla koca hakimiyetine dayalı aile anlayışı yavaş yavaş etkisini kaybetmeye başlamış ve 20. yy. da kadın-erkek evlilik birliğinde eşit hak ve

² ÖZTAN, s. 148; HEGNAUER, Ç./BREİTSCHMİD, P., Grundriss das Eherechts, Bern 2000, N. 15. 03; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 741; OĞUZMAN, K./DURAL, M., Aile Hukuku, İstanbul 1998, s. 151; AKINTÜRK, T., Aile Hukuku, İstanbul 2002, s. 101; AKINTÜRK, T., İsviçre Aile Hukukunda Son Gelişmeler, SÜHFD. Akipek Armağanı, Konya 1991, s. 435; TEKİNAY, S. S., Aile Hukuku, İstanbul 1990, s. 295.

³ ÖZTAN, s. 148; HEGNAUER/BREİTSCHMİD, s. 191; AKINTÜRK, s. 116; OĞUZMAN/DURAL, s. 151; HAUSHEER/GEİSER/KOBEL, Das Eherechts des Schweizerischen Zivilgesetzbuches, Bern 2000, s. 44.

⁴ FEYZİOĞLU, N. F., Aile Hukuku, İstanbul 1986, s. 176.

⁵ EGGER, A., Aile Hukuku, (Çev. Çağa, Tahir), İstanbul 1943, s. 286.

⁶ VELİDEDEOĞLU, H. V., Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, C. II., İstanbul 1950, s. 88.

⁷ VELİDEDEOĞLU, s. 88.

yükümlüklere sahip kılınmak istenmişse de eşit hak ve yükümlülükler her alanda kendini gösterememiştir⁸.

Ancak günümüzde liberal düşünce ve feminist akımların etkisiyle evlilik birliğinde eşlerin mutlak olarak eşit hak ve yükümlülükler sahip olabilmesi düşüncesi, kanun koyucuları etkilemiştir. Bunun sonucunda birçok Avrupa ülkesinde eşlerin eşitliği ilkesi benimsenerek pozitif düzenlemelerde yerini almıştır. Türkiye’de de 2002 tarihli kanunla çağdaş medeni kanunlarda benimsenen eşlerin eşitliği ilkesini pozitif düzenleme olarak benimsemiştir⁹.

743 sayılı Türk Medeni Kanunundaki eşitlik ilkesine aykırı hükümler kaynak İsviçre Medeni Kanununda 1984 yılında yapılan değişiklikle ortadan kaldırılmış ve bizim hukukumuzda ise 4721 sayılı medeni Kanun ile uygulama alanı bulmuştur. Bu değişiklikler ile hem İsviçre Hukukunda hem de Türk Hukukunda eşler arasındaki ilişkiler sistemi yeniden düzenlenmiştir¹⁰.

B. GENEL OLARAK TEMSİL KAVRAMI

Bir kişinin başka bir kişi adına ve hesabına hukuki işlem yapmasına temsil adı verilir¹¹. Kişiler değişik sebeplerden dolayı, örneğin hasta olmak, başka şehirde olma, işlerin yoğunluğu, ilgili konuda uzman olmama gibi durumlarda taraf oldukları hukuki işlemleri kendileri yapamayabilirler. Böyle durumlarda başkalarının yardımına ihtiyaç duyarlar. Hukuk düzeni BK. 32 vd. maddelerinde hukuki işlemlerin başkaları tarafından yapılmasına izin vermiştir. Hukuki işlemi gerçekleştiren kişi kendisi değil başkası için hareket etmektedir¹².

Temsil yalnızca hukuki işlemlerde uygulama alanı bulur. Temsil genelde sözleşme ilişkilerinde başvurulan müessese olsa da tüm hukuki işlemlerde hatta hukuki işlem benzeri fiillerde de bu müesseseye

⁸ BİRSEN, K., Medeni Hukuk Dersleri, İstanbul 1963, s. 247.

⁹ KOÇHİSARLIOĞLU, C., Aile hukukunda Eşlerin Eşitliği, AÜHF. Y.1998, S.1-4, s. 251.

¹⁰ ÖZAR, A., İsviçre Aile Rejiminde Son Gelişmeler, YD., s. 1-2, Yıl 1998, s. 122; AKYOL, Ş., İsviçre Medeni Kanununun Evlenmenin genel Hükümlerine Dair Öntasarı Hükümlerinin Türk medeni kanunu Öntasarısı ile karşılaştırılması, Medeni Kanun 50. yıl sempozyumu, İstanbul 1978, OKTAY, S., İsviçre de Yasal Değişiklikler ve Mahkeme İçtihatları Işığında Evlenme ve Boşanma Hakkındaki gelişmeler, GSÜSBD. Yıl 1996, s. 35.

¹¹ AKINCI, Ş., Borçlar Hukuku Bilgisi, Konya 2003, s. 125; AYAN, M., Borçlar hukuku Genel Hükümler, Konya 2002, s.178; EREN, F., Borçlar Hukuku, C.I., 1994, s. 509.

¹² AKINCI, s. 125; Temsil ile ilgili daha geniş bilgi için bkz., ESENER, T., Mukayeseli Hukuk ve Türk İsviçre Borçlar Hukuku Bakımından Salahiyete Müstenit Temsil, Ankara 1961.

Evlilik Birliğinin Temsili ve Eşlerin Sorumluluğu

başvurulabilir¹³. Fakat yerleşim yeri seçme, haksız fiil gibi maddi fiillerde temsil söz konusu olamaz¹⁴. Ayrıca şahsa sıkı sıkıya bağlı haklarda da temsil söz konusu değildir. Bu sebeple evlenme, nişanlanma, evlat edinme temsilci vasıtasıyla gerçekleştirilemez.

Temsil ilişkisi üçlü bir ilişki olarak ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple temsil ilişkisinde temsil edilen, temsilci ve üçüncü şahıs biçiminde üç unsur bulunmaktadır. Kendisi için hukuki işlem yapılan kimseye “temsil edilen”, temsil edilen adına ve hesabına hukuki işlem yapan kişiye “temsilci”, kendisiyle hukuki işlem yapılan kişiye de üçüncü kişi denir.

Temsil ilişkisinden bahsedilebilmesi için temsil yetkisine ihtiyaç vardır. Temsil yetkisi, temsil olunan tarafından ulaşması gerekli tek taraflı bir irade açıklaması ile verilir. Ayrıca bu yetki, hizmet, vekalet ve şirket sözleşmeleri gibi temel ilişki ile de verilebilir¹⁵.

Kişiler hukuki işlemleri kendileri yapabilecekleri gibi temsilci vasıtasıyla da yapabilirler. bel bir hukuki işlem için temsil yetkisi verilmesi, o işlemin temsil olunan tarafından yapılmasını engellemez. Temsil yetkisi verme temsil olunanın fiil ehliyetini sınırlamaz, temsil olunana temsil ilişkisine rağmen söz konusu hukuki işlemi yapabilir¹⁶. Temsil ilişkisinde iyiniyetin önem arz ettiği durumlarda hem temsil olunanın hem de temsilcinin iyiniyetli olması gerekir¹⁷. Temsilcinin kötüniyetli olması temsil olunanın da kötüniyetli olması sonucunu doğurur¹⁸. Temsil çeşitli kriterlere dayanılarak “kanuni temsil-iradi temsil”, “doğrudan temsil-vasıtalı temsil”, “yetkili temsil-yetkisiz temsil “ gibi ayrımlara tabii tutulmaktadır¹⁹. Evlilik birliğinin devam ettiği süreç içerisinde eşlerin üçüncü kişilerle her türlü hukuki işlemlerde bulunması kaçınılmazdır. Ancak evlilik birliği tüzel kişiliğe sahip bir kurum olmadığından evlilik birliğinin hak ve borçlara sahip olması ve gerçek manada temsil edilmesi mümkün değildir. Bu yüzden eşlerin evlilik birliği adına veya hesabına hukuki

¹³ AKINCI, s. 125;AYAN, s. 178; OĞUZMAN/ÖZ, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1995, s. 153.

¹⁴ EREN, s.394-395; AYAN., s. 178; AKINCI, s. 127.

¹⁵ AYAN., s. 179; AKINCI, s. 126.

¹⁶ AYAN., s. 179; AKINCI, s. 127.

¹⁷ EDİS, S., Medeni Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri, Ankara 1993, s. 275-276.

¹⁸ EREN, s.505; TEKİNAY, S.S./AKMAN, S. /BURCUOĞLU, H./ALTOP, A., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 1993, s. 223.

¹⁹ ZAECH, R., Berner Kommentar, Band VI, Obligationenrecht, Allgemeine Bestimmungen, Art 32-40 OR., Bern 1990, Vorbemurken 2. Art 32-40, N. 1-13.

işlemlerde bulunması da söz konusu olamaz. Bir hukuki işlemin birliği temsilen yapıldığından bahsedilirken işlemin birlik adına veya hesabına yapıldığı kastedilmemekte aksine yapılan işlemlerin evlilik birliğinin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yapıldığı kastedilmektedir²⁰.

Evlilik birliğini temsilde BK.'nın 32 vd. maddelerinde belirtilen temsile ilişkin genel kurallar uygulanmayıp MK. unun bu konuyu düzenleyen 188-191. maddeleri uygulanacaktır²¹.

III. EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMSİLİ

A. GENEL OLARAK

Evlilik birliğinin temsili 4721 sayılı MK. nun 188-191. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Evlilik birliğinin temsili müessesesinin kaynağı, MK. nun 186/2. maddesinde ifade edilen “birliği eşler beraber yönetir” hükmüdür²². Bu hüküm çerçevesinde eşlerin evlilik birliğiyle alakalı her türlü hukuki işlemleri yapabilmesi gerekir. Bu yüzden evlilik birliğinin temsili eşlerden biri tarafında Evlilik birliğinin amacına hizmet eden hukuki işlemin yapılmasını ifade eder²³. Başka bir ifadeyle birliğin ihtiyaçlarını gidermek ve birliğin amaçlarını gerçekleştirmek üzere eşlerden birinin üçüncü kişilerle hukuki işlemler yapmasıdır²⁴. Bu sebeple eşlerden birinin evlilik birliğinin ihtiyaçları ile ilgili olmayan hukuki işlemlerde bulunması Evlilik birliğinin temsili müessesesi içinde değerlendirilemez. Evlilik birliği tüzel kişiliği haiz olmadığı için BK. 32. maddesi kapsamında bir kanuni temsil söz konusu değildir. Bundan dolayı kanuni temsilci tarafından temsil edilemez²⁵.

Evlilik birliğinin temsili birliğin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gerekli hukuki işlemlerin kimin tarafından yapılacağını, eşlerin üçüncü kişilerle temsil kavramı içinde yaptıkları hukuki işlemleri²⁶ ve yapılan hukuki işlemlerden kimin sorumlu olacağını düzenler. Evlilik birliğinin temsili

²⁰ ACABEY, M. B., Evlilik birliğinde Yasal Mal Rejimi, İzmir 1998, s. 56; ÖZTAN, B., Aile Hukuku, 4. Bası, Ankara 2004, s. 183; AKINTÜRK, s. 116.

²¹ AKINTÜRK, s. 116.

²² ÖZTAN, s. 182.

²³ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku, İstanbul 2005, s. 220; SCHWARZ, A., Aile Hukuku, (Çev. Davran, B.) İstanbul 1943, s. 184.

²⁴ AKINTÜRK, s. 116; ÖZTAN, s. 183.

²⁵ ÖZTAN, s. 183.

²⁶ AKINTÜRK, s. 116; ÖZTAN, s. 183; HAUSHEER/GEİSER/KOBEL, s. 70; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 220.

Evlilik Birliğinin Temsili ve Eşlerin Sorumluluğu

müessesesi Aile Hukukuna has, kendine özgü bir müessese olup²⁷ evlilik birliğinde eşlerden birinin diğerini de sorumluluk altına sokacak hukuki işlemler yapabilmesine imkan tanır.

743 sayılı önceki Medeni Kanunda evlilik birliğinin temsili hususu “birliği koca temsil eder biçiminde düzenlenmişti”. Buna göre, koca birliğin ihtiyaçlarını karşılamak için her türlü hukuki işlemi yapabilir. Burada koca birliğin genel temsilcisidir ve bu yetki kocaya her türlü mal rejiminde bağımsız ve evliliğin bir sonucu olarak verilmiştir²⁸. Fakat koca karısının kanuni temsilcisi değildir. Çünkü kanuni temsil ancak hukuki işlem yapma ehliyetinin bulunmadığı veya sınırlı bulunduğu hallerde söz konusu olur. Medeni hakları kullanma açısından kadın ve erkek arasında tam bir eşitlik bulunmadığından buradaki temsil kavramı teknik anlamda kullanılmamıştır²⁹. Evlilik birliğini temsil yetkisi kanuna dayanır ve asıl olarak kocaya ait olmakla beraber sınırlı da olsa karının da temsil yetkisi bulunmaktaydı. Ama sorumluluk kural olarak kocaya aitti ve temsil çerçevesinde doğan borçlardan koca birinci derecede ve doğrudan doğruya tüm malvarlığı ile sorumlu tutuluyordu³⁰. Karı ise ancak mal ayrılığı ve mal birliği rejimlerinde koca ödeme güçsüzlüğünde düşerse mal ortaklığına dahil mallar bu borçları ödemeye yetmezse ikinci derecede sorumlu olmaktaydı (EMK. 187/2).

743 sayılı Medeni Kanun evlilik birliğini temsil etme yetkisini kocaya tanımakla birlikte karıya da bu husus da önemli bir imkan tanımış onun da bir dereceye kadar birliği temsil edebileceğini kabul etmiştir. EMK. 155/1’e göre “evin daimi ihtiyaçları için koca gibi kadın dahi birliği temsil hakkını haizdir”. Bu hükümden hareketle birliği temsil hususunda önceki medeni kanun kadına sınırlı bir temsil hakkı tanımıştır. Buna göre karı ancak evin daimi ihtiyaçları için temsil hakkına haiz olacaktır³¹. Bu da gösteriyor ki birliği temsil konusunda kocayla karının yetkileri eşit değildir.

743 sayılı MK. karıya sınırlı bir yetki tanımakla birlikte bazen hal ve durum karının daha geniş bir temsil yetkisine haiz olmasını evin daimi ihtiyaçları dışındaki birtakım işlemlerde de birliği temsil etmesini gerekli kılabilir. Böyle durumlarda koca karısının temsil yetkisini genişletebilir. Genişletme tek taraflı irade beyanı ile yapılır. kadın, böyle bir genişletme

²⁷ ÖZTAN, s. 183; HAUSHEER/GEİSER/KOBEL, s. 70; DURAL /ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 220.

²⁸ OĞUZOĞLU, H. C., Evlilik Birliğinin Temsilinde Medeni Kanunumuzun Dayandığı Esaslar, AÜHFD. 1950, C. 7, S.1-2, s.312.

²⁹ OĞUZMAN/DURAL, s. 154.

³⁰ TEKİNAY, s. 304.

³¹ TEKİNAY, s. 304; KÖPRÜLÜ/KANETİ, Aile Hukuku, İstanbul 1986, s. 125.

olmadıkça kendiliğinden olağan temsil yetkisini aşamaz aksi takdirde yapılan işlemlerden kendisi şahsen sorumlu olur³². Kadının birliği temsile ilişkin kanuni temsil yetkisinin varlığı ve kapsamı konusunda EMK. 155. madde iyiniyetli üçüncü kişileri korumuştur. Eğer üçüncü kişilerin ailenin durumuna göre girilen borcu ailenin daimi ihtiyacı sayması mümkünse karının yüklendiği borçtan kocayı sorumlu tutmak mümkündür³³. Kocanın bu tür işlemlerin sorumluluğundan kurtulabilmesi için evlilik birliğine son verildiğinin üçüncü kişilerce bilindiğini veya işlemin ev ihtiyacını aştığını üçüncü kişinin bildiğini ya da gerekli özeni gösterseydi bilebilecek olduğunu ispat etmesi gerekir³⁴.

743 sayılı Medeni Kanununun 154,155/1,156/1, 157 ve 158. madde hükümlerinin eşitlik ilkesi ile bağdaşmadığı ve anayasaya da aykırı olduğu ileri sürülerek eşlerin eşit hak ve borçlara sahip birer partner olması gerektiği haklı olarak ifade edilmekte idi³⁵. Çünkü birliği temsil kapsamında yapılan hukuki işlemler evlilik birliğinin ekonomik geleceği ve mutluluğu açısından oldukça önem taşımaktadır. Bu tür işlerde karar verme yetkisinin eşlerden yalnızca birine tanınması hayat ortaklığı olan evlilik birliğinin amacı ile bağdaştırılamaz. Bu sebeple İsviçre Medeni Kanununda 1984 yılında yapılan değişikliklere uygun olarak 4721 sayılı Medeni Kanunda temsile ilişkin konularda eşlere eşit yetki tanıdığı bazı hukuki işlemlerde birlikte karar verme ilkesi getirilmiş³⁶ böylelikle 743 sayılı MK. da yer alan ve eşitlik ilkesine aykırı olan hükümlerde kaldırılmıştır.

4721 sayılı Medeni Kanununun 189. maddesinde düzenlenen evlilik birliğinin temsili müessesesi teknik anlamda kullanılmamıştır³⁷. Temsilden maksat aile birliği için yüklenen borçlardan kimin sorumlu olacağı meselesidir. Eşlerden birinin evlilik birliği ile ilgili günlük olağan ihtiyaçların giderilmesi maksadıyla üçüncü kişilerle hukuki işlemler yapabilmek için sahip olduğu yetkinin kullanılmasına evlilik birliğinin temsili denir³⁸. Bu tanımdan anlaşılması gereken husus, eşlerden her birinin ailenin ihtiyaçları dışında yaptığı hukuki işlemlerin örneğin kendi şahsi işleriyle ilgili veya bir mesleğin icrasıyla

³² OĞUZMAN/DURAL, s. 154; KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 126; FEYZİOĞLU, s. 193.

³³ OĞUZMAN/DURAL, s. 157.

³⁴ KÖPRÜLÜ/KANETİ, s. 126.

³⁵ TEKİNAY, s: 299-308.

³⁶ KILIÇOĞLU, A., Türk Medeni Kanununda Diğer Eşin Rızasına Bağlı Hukuki İşlemler ve Yasal Alım Hakkı, Ankara 2002, s. 3

³⁷ OĞUZMAN/DURAL, s. 154; ÖZTAN, s. 183.

³⁸ ÖZTAN, s. 183.

Evlilik Birliğinin Temsili ve Eşlerin Sorumluluğu

İlgili hukuki işlemler evlilik birliğinin temsili kavramına dahil edilemez. Bu işlemlerden dolayı işlemi yapan eş kendisi sorumlu olur.

Evlilik birliğinin temsili kapsamında eşlerin sahip oldukları yetki sınırsız olmayıp evlilik birliğini doğrudan doğruya ilgilendiren hukuki işlemlerle sınırlıdır. Birliği temsil hususunda eşlerin sahip olduğu yetki kanuna dayanan bir yetkidir³⁹. Bu sebeple eşlerden her biri evlilik birliğinin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yaptığı hukuki işlemlerde bunu birlik adına yaptığını üçüncü kişilere bildirmese bile yine temsil hükümleri geçerli olur. Burada önemli olan üçüncü kişilerin bilgisi değil yapılan hukuki işlemin niteliğidir. Başka bir ifadeyle yapılan işlemin birliğin sürekli ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olması ve bu ihtiyaçların sınırını aşmamasıdır⁴⁰. Bu kapsamda eşlerden birinin yaptığı hukuki işlemin diğer eş adına da yapıldığı için işlemi yapmayan eş de hukuki işlemde doğan borçtan sorumlu olacaktır.

Eşlerin sorumluluğunu düzenleyen MK. 189/1 hükmü emredici bir düzenleme olmadığı için müteselsil sorumluluk durumu ortadan kaldırılarak diğer eşin sorumlu tutulmayacağı öngörülebilir⁴¹. Ancak diğer eşin sorumlu tutulamayacağına ilişkin sınırlamanın geçerli olabilmesi için alacaklıların rızası gerekir. Böyle bir rıza olmadan yapılan sınırlama geçerli deđildir⁴².

B. ŞARTLARI

Eşlerin temsil yetkisine sahip olabilmesi için fiil ehliyetine sahip olmaları, eşlerin birlikte yaşamaları ve yapılan hukuki işlemin birliğin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olması gerekir.

1. Fiil Ehliyeti

Evlilik birliğinin temsili ailenin sürekli ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla üçüncü kişilerle hukuki işlemler yapılmasını kapsadığı için eşlerin tam fiil ehliyetine sahip olması gerekir. Eşlerden birinin ayırt etme gücüne sahip

³⁹ ÖZTAN, s. 183; AKINTÜRK, s. 116; TEKİNAY, s. 303; HASENBÖHLER, F., Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch Das Familienrecht Teilband II 1 c, Die Wirkungen der Ehe im Allgemeinen Art. 159-180, Zürich 1998, Art 166, N. 11; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 220.

⁴⁰ ÖZTAN, s. 183; AKINTÜRK, s. 116; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 233; TEKİNAY, s. 303; FEYZİOĞLU, s. 188.

⁴¹ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 233; HASENBÖHLER, N. 172; ÖZTAN, s. 183; HAUSHEER / REUSSER / GEİSER, Berner Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht Das Familienrecht Bnad II, 2. Teilband, Die Wirkungen der Ehe im Allgemeinen Artikel 159-180 ZGB, Bern 1999, N. 88.

⁴² HAUSHEER / REUSSER / GEİSER, N. 88; HOLSEL/VOGT/GEİSER, Basler Kommentar zum Schweizerischen Privatrecht Zivilgesetzbuch I, Art 1-456, Basel 2002, N. 20.

olmaması veya kısıtlı olması MK. 188. maddeye göre eşin sahip olduğu birliği temsil yetkisini ortadan kaldırır. Eşlerin birliği temsil yetkisi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar içersinde yer aldığı için yasal temsilci tarafından kullanılamaz ve başkasına da devredilemez⁴³. Ancak kendisine yasal danışman atanan eşin temsil yetkisi devam eder. Çünkü yasal danışmanın görüşünün alınacağı hususlar Medeni Kanununun 429. maddesinde belirtilmiş olup bunlar içinde temsil yetkisinin kullanılması yer almamaktadır. Fakat eşlerden birinin vesayet altına alınması birliği temsil yetkisine sahip olmasını engeller. Evlilik birliğini temsile yetkili olan eşler fiil ehliyetine tam olarak sahip oldukları ve evlilik birliği devam ettiği sürece kanunda aksine bir düzenleme bulunmadıkça hem birbirleriyle hem de üçüncü kişilerle her türlü hukuki işlemi yapabilirler. Bu sebeple evlenme kural olarak eşlerin fiil ehliyetinde bir sınırlama meydana getirmez⁴⁴. Medeni Kanununun 193. madde hükmü gereğince hukuki işlemlerde eşlerin serbestliği ve eşitliği ilkesi geçerlidir⁴⁵. Bu ilke gereğince eski Medeni Kanunda öngörülen cinsiyet farklılığına dayanan ehliyet sınırlamaları ortadan kaldırılmış ve fiil ehliyeti bakımından eşler eşit konuma getirilmiştir⁴⁶. Ancak Medeni Kanun bazı hukuki işlemlerde eşler için sınırlamalar öngörmüştür. Bu sınırlamalardan bazıları MK. m. 194 de aile konutu ile ilgili işlemlerde diğer eşin rızasının aranması, madde 213/2 de paylı mülkiyet konusu mal üzerindeki tasarruflarda diğer eşin rızasının aranması, madde 229 da belirtilen işlemlerde diğer eşin rızasının aranması madde 265 de düzenlenen durumlarda, mirasın reddi veya kabulü konusunda diğer eşin rızasının aranması gibi.

Medeni Kanunda istisnai olarak düzenlenen sınırlamalarda, eşlerin fiil ehliyetinin mi yoksa tasarruf ehliyetinin mi kısıtlandığı hususu doktrinde tartışmalı bir konudur. Özellikle aile konutu ile ilgili işlemlerdeki sınırlamaların hukuki niteliği konusunda yoğun tartışmalar söz konusu olup, değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler belli başlı olarak üç grupta toplanmaktadır. Bunlardan birinci görüş taraftarlarına göre, aile konutu ile ilgili işlemlerdeki sınırlamalar bir fiil ehliyeti sınırlamasıdır⁴⁷. Çünkü burada fiil ehliyetinin

⁴³ HAUSHEER / REUSSER / GEİSER, N. 21; HAUSHEER/GEİSER/KOBEL, s. 71; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 221; ÖZTAN, s. 185.

⁴⁴ ÖZTAN, s. 183; KILIÇOĞLU, s. 1.

⁴⁵ ÖZTAN, s. 185; AKINTÜRK, s. 111.

⁴⁶ NAEF/HOFMANN, s. 57; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 199.

⁴⁷ HAUSHEER/ GEİSER/ KOBEL, s. 80; HEGNAUER/ BREİTSCHMİD, s. 183; RİEMER, H. M; Personenrecht des ZGB, Bern 2002, s. 78- 79; NAEF/HOFMANN, s. 57; HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 169, N. 37a; ÖZTAN, s. 205; AKİPEK/ AKINTÜRK, Türk Medeni Hukuku, Başlangıç Hükmüleri, Kişiler Hukuku, İstanbul 2002, s. 352- 353.

Evlilik Birliğinin Temsili ve Eşlerin Sorumluluğu

sınırlanması, kanunun sistematik düşüncesine uygundur. Zira ZGB Art. 169 ve MK. 194. maddeleri, ZGB Art. 168 ve MK. m. 193. maddesinden hemen sonra düzenlenmiştir. MK. m. 193' de eşlerin fiil ehliyetine sahip oldukları belirtilmişse de, bunun kanunda aksine düzenleme olmadığı sürece olduğu açıkça ortaya konmuştur. Burada fiil ehliyetinin kısıtlanmasının amacı, aileyi ve dolayısıyla eşleri korumaktır.

İkinci görüş taraftarlarına göre ise, ZGB Art. 169 ve MK. m. 194' deki düzenlemeler bir tasarruf yetkisi kısıtlamasıdır⁴⁸. Bu görüşe göre, aile konutu üzerinde hak sahibi olan eş, üçüncü kişilerle borçlandırıcı işlemler yapabilecek, ancak diğer eşin rızası sağlanmadan yapılan işlem tasarruf yetkisindeki eksiklikten dolayı geçersiz olacaktır. Bunun sonucu, aile konutunun mülkiyetinin devri sağlanamayacak, yapılan tescil, yolsuz bir tescil olacaktır.

Aile konutu ile ilgili işlemlerdeki sınırlamanın, bir tasarruf yetkisi kısıtlaması olduğu görüşü, Türk Hukuku doktrininde, ağır basan görüş olarak kabul edilmektedir. Buna karşın fiil ehliyetinin kısıtlanması görüşü ise, İsviçre Hukuk doktrininde hakim görüştür.

Üçüncü görüş taraftarlarına göre; MK. 194' deki düzenleme, ne fiil ehliyeti kısıtlaması ne de tasarruf yetkisi kısıtlamasıdır, burada birlikte hareket etme, karar verme ve katılma hakkı söz konusudur⁴⁹.

Kanaatimizce, aile konutu ile ilgili işlemlerde, diğer eşin rızasının aranmasıyla getirilen sınırlama, ilgili işlemle sınırlı olmak üzere⁵⁰ fiil ehliyetini kısıtlayan bir düzenlemedir. Her ne kadar, MK. m. 193' de eşlerin fiil ehliyetine sahip oldukları düzenlenmişse de, bunun ancak kanunda aksine bir hüküm olmadığı sürece mümkün olacağı da açıkça ifade edilmiştir. MK. m. 194, “Eşlerden biri, diğer eşin açık rızası bulunmadıkça, aile konutu ile ilgili kira sözleşmesini feshedemez, aile konutunu devredemez veya aile konutu üzerindeki hakları sınırlayamaz” hükmü ile MK. m. 193' e getirilen sınırlamanın ilkinin oluşturmaktadır. Fiil ehliyetinin sınırlandığı durumlarda, diğer eşin rızası sağlanmadan hem taahhüt işlemi hem de tasarruf işlemi geçersiz olacaktır⁵¹.

⁴⁸ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 211; OĞUZMAN/ SELİÇİ, Eşya Hukuku, İstanbul 2002, s. 177; ERTAŞ, Ş, Eşya Hukuku, Ankara 2002, s. 172; DOĞAN, M, Tapu Siciline Tasarruf Yetkisi Kısıtlamasının Şerhi, Ankara 2004, s. 93; OĞUZMAN, K./ BARLAS, N., Medeni Hukuk, İstanbul 2004, s. 141.

⁴⁹ BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 169, N. 38; KILIÇOĞLU, s. 3; ŞİPKA, Ş, Türk Medeni Kanununda Aile Konutu İle İlgili İşlemlerde Diğer Eşin Rızası, İstanbul 2002, s. 45- 47.

⁵⁰ ÖZTAN. S. 206.

⁵¹ HEGNAUER/ BREİTSCHMİD, s. 183; HAUSHEER/ GEİSER/ KOBEL, s. 80-81.

Kanun Koyucu MK. m. 194' deki düzenlemeyle aileyi korumayı amaçlamaktadır. Özellikle aile içi geçimsizlik baş gösterdiği durumlarda, eşlerden biri düşüncesizce veya kızgınlıkla hakkını kötüye kullanmasıyla, diğer aile bireylerine zarar verebilir. Bu zararlı davranışlar, MK. m. 194 ile henüz ortaya çıkmadan önlenmeye çalışılmaktadır.

MK. m. 194' deki sınırlamanın, tasarruf yetkisi sınırlaması olarak kabul edildiğinde, aile konutu üzerinde hak sahibi olan eş, taahhüt işlemi yapabilecek, fakat diğer eşin rızasını sağlamadan tasarruf işlemi yapamayacaktır. Tasarruf işlemi yapmadığı zaman, diğer tarafa tazminat ödemek zorunda kalacak⁵², bunu da diğer eş üzerinde baskı unsuru olarak kullanabilecektir⁵³. Bu sonuç da MK. m. 194' ün koruma amacıyla bağdaşmamaktadır. Zira Kanun Koyucu, MK. m. 194 ile evlilik birliğini, dolayısıyla aile bireylerini ve eşleri korumayı amaçlamaktadır⁵⁴.

2. Birlikte Yaşama

Eşlerin evlilik birliğini temsil yetkileri, yalnızca eşlerin birlikte yaşadığı, evlilik birliğinin devam ettiği süre zarfında söz konusudur. Bu yüzden, evlilik birliği fiilen ortadan kalktığında, temsil yetkisi de, MK. m. 190' a göre, temsil yetkisinin kaldırılması kararına gerek kalmadan kendiliğinden durur⁵⁵. Ancak, eşlerden biri için, askerlik, öğrenim, sağlık, hükümlülük ve meslekle ilgili sebeplerden dolayı birlikte yaşama belli süre geçici olarak mümkün olmasa, bu durum birlikte yaşamayı sona erdirmez ve esas itibariyle eşlerin temsil yetkisi de devam eder⁵⁶.

Birlikte yaşama ortadan kalktığında, eşlerin birliği temsil yetkisi de ortadan kalkar, bu durum üçüncü kişiler tarafından bilinmese bile, bir hukuki işlem yapıldığında, bu işlemde işlemi yapan eş sorumlu olur. Eşlerin müteselsil sorumluluğu birlikte yaşama devam ettiği sürece geçerlidir. Eşlerin birlikte yaşarken, yaptıkları hukuki işlemlerden müteselsilen sorumlu olmaları, hukuki güvenlik ve işlem güvenliği açısından gereklidir⁵⁷.

⁵² DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 213; ÖZTAN, s. 205.

⁵³ ÖZTAN, s. 205.

⁵⁴ ÖZTAN, s. 199.

⁵⁵ HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 20; HAUSHEER/ GEİSER/ KOBEL, s. 71; ÖZTAN, s. 186; BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 28, 70.

⁵⁶ BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 27; HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 32.

⁵⁷ BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 70; ÖZTAN, s. 186; HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 98.

Evlilik Birliğinin Temsili ve Eşlerin Sorumluluğu

Eşler tekrar birlikte yaşamaya başladıklarında, birliği temsil yetkisini kanundan dolayı tekrar elde ederler⁵⁸.

Eşler birlikte yaşadıkları müddetçe, hukuki işlemi, eşlerden biri yapsa bile, birliği temsil kapsamında yapılan işlemlerden müteselsilen sorumludurlar (MK. m. 189/I), işlemi yapan eş temsil yetkisini aşı ve üçüncü kişi de iyiniyetli ise, diğer eşin müteselsil sorumlu olma durumu devam eder (MK. m. 189/II).

Eşlerin, evlilik birliğini temsil kapsamında, sahip oldukları temsil yetkisi, birbirlerinin iradelerinden bağımsız, kanundan doğan bir yetkidir⁵⁹. Bu yetki, şahsa sıkı sıkıya bağlı, bundan dolayı devredilemeyen, vazgeçilemeyen ve miras yoluyla intikal etmeyen haklardandır⁶⁰. Bu sebeple yasal temsilci tarafından da kullanılamaz. Fakat, eşlerden biri, bir işin yapılması için bir başkasını görevlendirebilir, bu durum temsil yetkisinin devri değildir⁶¹. Temsil yetkisi, daraltılmadığı gibi genişletilemez, mal rejimi sözleşmesiyle de değiştirilemez⁶². Ancak Türk Medeni Kanununun 190. maddesindeki şartlar olduğu zaman, hakim kararıyla temsil yetkisi, kısmen veya tamamen kaldırılabilir.

3. Temsil Yetkisinin Birliğin İhtiyaçları ile Sınırlı Olması

Evlilik birliğinin temsili yalnızca “ ailenin ihtiyaçları” kavramı kapsamındadır. Bu ölçülü kapsam, MK. m. 186’daki “ birliğin giderleri” kavramına da uygundur. Ailenin ihtiyaçları, eşlerin ekonomik ve sosyal durumlarına göre belirlenir. Böylelikle eşler, ailenin ihtiyaçlarını karşılayan her türlü hukuki işlemi, birliğin temsili kapsamında gerçekleştirebilirler. Ancak, haksız fiiller, temsil yetkisinin kapsamında değildir⁶³.

C. TEMSİL YETKİSİNİN KAPSAMI

Evlilik birliğinin temsili, Türk Medeni Kanununun 188. maddesinde düzenlenmiştir. Maddede eşlerin temsil yetkisi, ailenin sürekli ihtiyaçları ve ailenin diğer ihtiyaçları olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmuştur. Ailenin sürekli ihtiyaçlarına ilişkin temsil yetkisi, ortak yaşamın devamı süresince her iki eşe eşit biçimde tanınmıştır. Her bir eş bu ihtiyaçların karşılanmasına yönelik işlemleri tek başına yapabilir. Ailenin sürekli ihtiyaçları dışında kalan, diğer

⁵⁸ HAUSHEER/ GEİSER/ KOBEL, s.71; ÖZTAN, s. 186; HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 30

⁵⁹ HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 11; ÖZTAN, s. 186; BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 10.

⁶⁰ HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 21; ÖZTAN, s. 186.

⁶¹ HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 21.

⁶² ÖZTAN, s. 186.

⁶³ HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 60; ÖZTAN, s. 187.

ihtiyaçları için birlikte hareket etme ararır. Diğer ihtiyaçların karşılanmasında, eşlerden birinin tek başına temsil etmesi için, diğer eşin yetki vermesi, hakim tarafından yetkili kılınması veya istisnai bir durum söz konusu olmalıdır.

1. Ailenin Sürekli İhtiyaçlarına İlişkin Temsil Yetkisi

Evlilik birliğinin temsili müessesesi 743 sayılı Medeni Kanununun 154. maddesinin “ birliği koca temsil eder” biçiminde kocaya geniş yetkiler tanınarak düzenlenmişti. Kadın ise sınırlı bir yetkiye sahipti. Kadının, birliği temsil yetkisi ise, Medeni Kanununun 153. maddesinde düzenlenmiş ve “ ailenin mutlak ihtiyaçları” ile sınırlanmıştı. Temsil yetkisi içerisinde kadının yaptığı işlemlerden koca sorumludur, kadının sorumluluğu ikinci derecede öngörülmüştü, koca borç ödemediğinde içerisinde olursa, kadın yapılan işlemlerden sorumlu tutulur, aksi takdirde sorumluluğu söz konusu olamaz. Evlilik birliğinin temsilinde eşler, işlemlerin yapılmasında ve ortaya çıkan borcun üstlenilmesinde eşit konumda değil idiler. Buradaki eşitsizlik, İsviçre Medeni Kanununun 166. maddesi göz önüne alınarak düzenlenen 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 188. maddesi ile ortadan kaldırılmıştır. 188. maddeye göre; “ Eşlerden her biri, ortak yaşamın devamı süresince ailenin sürekli ihtiyaçları için evlilik birliğini temsil eder.” denilmek suretiyle, ailenin sürekli ihtiyaçları için, her iki eşe, kadın-erkek eşitliği prensibine uygun olarak, temsil yetkisi eşit biçimde tanınmıştır. Bu sebeple, eşlerden her biri, ailenin sürekli ihtiyaçlarının karşılanması için, her türlü hukuki işlemler yapabilecektir, bu işlemler için diğer eşin rızasına ihtiyaç yoktur⁶⁴.

Eşlerden her birine tanınan temsil yetkisi, yalnızca “ailenin sürekli ihtiyaçları” içindir. Bu ihtiyaçlar, 743 sayılı Medeni Kanunda “ evin daimi ihtiyaçları” olarak ifade ediliyordu. 4721 sayılı Medeni Kanunda ise bu ifade, “ailenin sürekli ihtiyaçları” olarak belirtilmiştir. “Ailenin sürekli ihtiyaçları” kavramına hangi hususların dahil olacağını belirlemek, temsil ile alakalı önemli bir sorundur. Bu sorunun çözümünde kıstas belirlemek mümkün değildir. Bu sebeple, “ailenin sürekli ihtiyaçları” kavramına hangi hususların girdiğini her somut olay göz önüne alınarak belirlemek gerekir. Çünkü, ailenin sürekli ihtiyaçlarının ne olduğu kanunda açıkça belirtilmemiştir⁶⁵. Ailenin sürekli ihtiyaçları belirlenirken, ailenin ekonomik ve sosyal durumu, eşlerin gelir düzeyi, yaşam tarzları ve o yörede yerleşik değer hükümleri ile mahalli örf ve

⁶⁴ ÖZTAN, s. 187; HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 11; BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 21; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 221.

⁶⁵ ÖZTAN, s. 187.

Evlilik Birliğinin Temsili ve Eşlerin Sorumluluğu

adetler göz önüne alınması gerekir⁶⁶. Geliri sınırlı olan ailelere nazaran zengin ailelerin sürekli ihtiyaçları farklılık arz eder⁶⁷. Doktrinde genellikle kabul edildiğine göre⁶⁸; yiyecek, içecek maddelerinin, ilaçların tedariki, evin ve çamaşırların temizlenmesi için temizlik maddeleri, eş ve çocuklara giyim eşyalarının alınması, evdeki zorunlu tamiratların yapılması, doktora muayene olma, kültürel ihtiyaçlar ve serbest zamana ilişkin hukuki işlemler, öğrenime devam eden çocuklar için gerekli eğitim malzemeleri olan kitap, defter alınması, eve günlük gazete, dergi alınması gibi işler ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamındadır. Bunların yanında, evle ilgili, ısıtma, elektrik masraflarının ödenmesi, buzdolabı, elektrik süpürgesi, çamaşır, bulaşık makinelerinin alınması, konser, tiyatro, sinema bileti temin edilmesi de duruma göre, ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamına dahil edilir. Fakat eve hizmetçi tutulması, bazı aileler için sürekli ihtiyaç olarak değerlendirilirken, bazı aileler için bu kapsamda değerlendirilemez⁶⁹.

Birliği temsil, birlikte yaşayan aile üyelerinin ortak yararına olan her türlü işlemlerin yapılması yetkisini sağlar. Fakat, günümüzde, ticari hayatta, işlemlerin finansmanının sağlandığı her türlü işlemi, aynı nitelikte değerlendirmek mümkün değildir. bu sebeple bu tür işlemleri ayrı ayrı değerlendirmek gerekir.

Kredi ile yapılan işlemlerde, yapılan işlemin ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamında olduğunun krediyi veren tarafından bilinmesi gerekir⁷⁰. Buna karşılık, bankadan az miktar kredi alma veya başka birinden ödünç alma, ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamında değerlendirilmez; çünkü, banka ve ödünç veren, alınan meblağın hangi amaç için alındığını bilemez. Alınan meblağdan diğer eşin de sorumlu tutulabilmesi için krediyi alan eşin, birliğin yayarı açısından, kredi almadaki gecikmede sakınca doğacağıının (MK. m. 188/I) ispatlanması lazımdır⁷¹.

⁶⁶ HAUSHEER/ GEİSER/ KOBEL, s.72; AKINTÜRK, s. 117; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 223; ÖZTAN, s. 188; HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 49.

⁶⁷ TEKİNAY, s. 305; SCHWARZ, s. 188.

⁶⁸ ÖZTAN, s. 188; OĞUZMAN/ DURAL, s. 157; HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 39; HAUSHEER/ GEİSER/ KOBEL, s. 72; AKINTÜRK, s. 117; HONSEL/ VOGT/ GEİSER, Art. 166, N. 7; NAEF/ HOFMANN, s. 52.

⁶⁹ OĞUZMAN/ DURAL, s. 157.

⁷⁰ HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 52; BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 43.

⁷¹ HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 52.

Kredi kartı ile yapılan bütün harcamalar, ailenin sürekli ihtiyaçları (MK. m. 188/I) kapsamında değildir. Bu işlemlerden hangilerinin ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamında, hangilerinin kapsam dışında olduğunun tespiti için her bir işlemin tek tek değerlendirilmesi gerekir⁷².

Kredili eşya satın alınması halinde, bu işlemin ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamına girdiği satıcı tarafından biliniyorsa, işlem ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamında değerlendirilir ve işlem olağan temsil yetkisinin sınırlarına dahil olur⁷³.

Ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamında yapılan işlemlerden eşler, müteselsil sorumludur (MK. m. 189). Eşlerin, ailenin sürekli ihtiyaçlarını karşılayan işlemlerden müteselsilen sorumlu olmaları ticari hayatın korunması açısından gereklidir⁷⁴. Yapılan işlem eşlerden biri tarafından yapılmış olsa bile, yapılan işlem ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamında ise, her iki eş yine müteselsilen sorumlu olacaktır, müteselsil sorumluluk, eşler ile hukuki işlem yapan taraf açısından bir güvencedir⁷⁵. Sorumluluğa ilişkin olarak, eşlerin aralarında farklı anlaşma yapmaları, üçüncü kişileri bağlamaz, zira, Türk Medeni Kanununun 188. maddesindeki hüküm, emredici niteliktedir⁷⁶.

Ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamına girmeyen ihtiyaçlara, diğer ihtiyaçlar denir. Bu sebeple, bir otomobil alınması, evin mobilya aksamının yenilenmesi, evin güzelleştirilmesi için değişiklik yapılması, hayat sigortası, çocuğun özel okula gönderilmesi gibi, işlemler, ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamına girmeyip, diğer ihtiyaçlar kapsamındadır.

Ailenin sürekli ihtiyaçları kapsamında, eşlerin sahip oldukları temsil yetkisi kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğu için eşler sahip oldukları bu yetkiye bir başkasına devredemedikleri gibi bu yetkiden vazgeçemezler⁷⁷. Fakat, kanunda öngörülen şartların oluşması halinde, hakim tarafından, eşlerin temsil yetkisi, sınırlanabilir hatta tamamen ortadan kaldırılabilir (MK. m. 190).

⁷² HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 52; ÖZTAN, s. 188; HAUSHEER/ BRAEM, Art. 166, N. 43; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 225.

⁷³ BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 43; ÖZTAN, s. 189.

⁷⁴ BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 7.

⁷⁵ BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 64; ÖZTAN, s. 189.

⁷⁶ ÖZTAN, s. 189; HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 14.

⁷⁷ HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 21; ÖZTAN, s. 189; HAUSHEER/ GEİSER/ KOBEL, s. 73.

2. Ailenin Diğer İhtiyaçlarına İlişkin Temsil Yetkisi

Ailenin diğer ihtiyaçlarının karşılanmasında, evlilik birliğini temsil yetkisi eşlerden her birine, ayrı ayrı tanınmamıştır⁷⁸. Bu sebeple, ailenin sürekli ihtiyaçları dışında kalan diğer ihtiyaçların karşılanmasında eşlerin, kural olarak birlikte hareket etmeleri gerekir. Bunun sonucu olarak diğer ihtiyaçların karşılanması için gerekli hukuki işlemleri eşlerden biri tek başına yapamaz. Burada eşlerin, temsil yetkisini birlikte kullanmaları şarttır. Türk Medeni Kanununun 188/II'nin karşıt kavramından ortaya çıkan sonuç budur⁷⁹. Ailenin sürekli ihtiyaçlarının karşılanmasında, eşlerden her biri bireysel olarak temsil yetkisine haiz iken, diğer ihtiyaçların karşılanmasında, eşlerin tek başına temsil yetkisi yoktur. Ancak Türk Medeni Kanununun 188/II' de belirtilen durumlarda, diğer ihtiyaçların karşılanmasında da eşlerden yalnızca birinin temsil yetkisine sahip olacağı düzenleme altına alınmıştır. Diğer ihtiyaçların karşılanmasında, eşlerin yalnız başına temsil yetkisine sahip olması, ancak MK. m. 188/II' de öngörülen şartların varlığı halinde mümkündür. Eğer kanunda öngörülen şartlardan biri sağlanmadan eşlerden biri diğer ihtiyaçların karşılanmasıyla ilgili bir hukuki işlem yaparsa, işlemde dolayı yalnızca işlemi yapan eş sorumlu olur, diğer eşin müteselsilen sorumlu olması söz konusu değildir⁸⁰. Yapılan işlemde diğer eşin de sorumlu tutulabilmesi için kanunda öngörülen şartların gerçekleşmesi lazımdır. Eşlerin, diğer ihtiyaçların karşılanmasında tek başına temsil yetkisine sahip olabilmesi, MK. m. 188/II' de belirtilen üç şarttan birinin sağlanması ile mümkündür. Bunlar; eşlerden birinin diğerini yetkili kılması, eşlerden birinin hakim tarafından yetkili kılması ve sonuncusu da istisnai durumlarda diğer eşin rızası alınmadan işlem yapılması biçiminde üç grupta toplanmaktadır.

Eşlerden birinin diğer eşini yetkili kılmasıdır (MK. m. 188/II.b.1). Diğer eşin yetkili kılması açık biçimde olabileceği gibi örtülü biçimde de olabilir⁸¹. Çünkü, kanunda yetki verilmesi hususunda özel bir şekil öngörülmemiştir. Yetki verilen işlemin şekle bağlı olması, temsil yetkisinin diğer eşe bırakılmasının da

⁷⁸ AKINTÜRK, s. 117; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 228.

⁷⁹ ZEVKLİLER, A, Medeni Yasa Değişiklikleri Toplantılar, İzmir 2002; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 228.

⁸⁰ ÖZTAN, s. 190.

⁸¹ HAUSHEER/ GEİSER/ KOBEL, s. 73; HEGNAUER/ BREİTSCHMİD, s. 191; HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 68.

şekle bağlı olmasını gerektirmez⁸². Verilen yetki, örtülü biçimde verilmişse, örtülü yetkili kılma geniş yorumlanmamalıdır⁸³.

Ailenin diğer ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili olarak, eşlerden birinin diğerini yetkili kılması, belli bir işleme yönelik olabileceği gibi belli bir süreye de bağlanabilir ya da süresiz olabilir veya belli bir işlem grubuna da yönelik olabilir⁸⁴. Fakat, MK. m. 188/II kapsamında, diğer eşin genel olarak yetkili kılması mümkün değildir. Diğer eşe verilen yetki her zaman geri alınabileceği gibi, sonradan sınırlanabilir de (BK. m. 34).

Diğer ihtiyaçların karşılanmasında eşlerin müteselsilen sorumlu tutulabilmesi için, işlemi yapan eşin temsil yetkisine sahip olduğunun üçüncü kişilerce ispat edilmelidir⁸⁵.

Eşlerden biri, hakim tarafından yetkili kılınabilir (MK. m. 188/II, b.1). Hakimin eşlerden birini yetkili kılması, ancak eşlerin belli bir konuda anlaşmaları zorunlu olmasına rağmen, eşlerden birinin haklı bir sebep olmaksızın, gerekli izni vermekten kaçınması durumunda söz konusu olur⁸⁶. Böyle bir durumda hakim izin talebinde bulunan eşi, izinden haksız biçimde kaçınan eşin de müteselsilen sorumlu olacağı biçiminde gerekli işlemi yapmaya yetkili kılar⁸⁷. Hakim, eşlerden birini yetkili kılabilmesi için üç şartın gerçekleşmiş olması gerekir⁸⁸. Bunlar;

- ailenin günlük ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgili bir konuda eşlerin birlikte karar verecek olmaları,
- yapılacak işlem, aile birliğinin yararına hizmet etmeli,
- haklı bir sebep olmaksızın yapılacak işleme izin verme konusunda, eşlerden birinin kaçınmış olmasıdır. Örneğin; evde zorunlu bir tamiratın yapılması gerekirken, eşlerden birinin bu işleme izin vermemesi veya aile

⁸² HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 68; BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 56; ÖZTAN, s. 190.

⁸³ HAUSHEER/ GEİSER/ KOBEL, s. 73; ÖZTAN, s. 190.

⁸⁴ HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 70; HAUSHEER/ GEİSER/ KOBEL, s. 73.

⁸⁵ HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 71; HAUSHEER/ BRAEM, Art. 166, N. 56.

⁸⁶ ÖZTAN, s. 190; HAUSHEER/ GEİSER/ KOBEL, s. 73; HEGNAUER/ BREİTSCHMİD, s. 193; HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 73; NAEF/ HOFMANN, s. 54; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 230.

⁸⁷ HAUSHEER/ GEİSER/ KOBEL, s. 73; HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 73.

⁸⁸ BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 67.

Evlilik Birliğinin Temsili ve Eşlerin Sorumluluğu

konutunun kira yoluyla sağlandığı durumlarda, kiralaayanın diğer eşin de birlikte sorumlu olmasını talep ettiğinde diğer eşin buna izin vermekten kaçınması durumunda hakim, diğer eşi yetkili kılabilir.

Hakimin, talepte bulunan eşi yetkili kılması, hukuki işlemin gerçekleşmesinden önce olabileceği gibi yetkili kılma sonradan da olabilir⁸⁹. Hakimin yetkili kılması bir işleme yönelik olabileceği gibi belli bir işlem grubuna da yönelik olabilir. Ancak yetkili kılma genel bir yetki mahiyetinde olamaz.

Birliğin yararı bakımından gecikmede sakınca bulunan ve diğer eşin hastalığı, başka bir yerde olması veya benzeri sebeplerle diğer eşin rızasının alınmadığı, istisnai durumlarda eş, diğer eşin rızasını sağlamadan da, ailenin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik hukuki işlemlerde bulunabilir (MK. m. 188/II, b. 2). Örneğin, acil bir tıbbi müdahale yapılması gerektiği durumunda veya aile konutunda önemli ve ertelenemez bir tamiratın gerekli olduğu durumda eş birliğin yararı açısından gereken hukuki işlemi tek başına yapacaktır. Böyle bir durumda eşin gerekli hukuki işlemi yapabilmesi istisnai bir durumu gerektirir⁹⁰. Yapılan işlemde her iki eş de müteselsilen sorumludur. Ancak, üçüncü şahısların, işlem yapmayan eşe, sorumluluk bağlamında başvurabilmeleri için, işlemi yapan eşin yetkili olduğunu ispatlamaları gerekir⁹¹. Üçüncü şahıslar işlemi yapan eşin, diğer eş tarafından veya hakim tarafından yetkili kılındığını veya yapılan işlemin gecikmesinde doğurabilecek bir işlem olduğunu ispat etmelidirler. Eğer belirtilen durumlar ispatlanamaz ise, işleme katılmayan eşin sorumlu tutulması mümkün değildir. Üçüncü kişiler böyle durumda yalnızca işlemi yapan eşe yönelebilirler, diğer eşi sorumlu tutamazlar⁹².

D. EŞLERİN SORUMLULUĞU

Evlilik birliğinin temsili kapsamında, ailenin sürekli ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması ile ilgili olarak eşlerin, üçüncü kişilerle yaptıkları hukuki işlemlerden doğan sorumlulukları MK. M. 189 da düzenleme altına alınmıştır. Bir kanun koyucu, MK. M. 189 da eşlerin temsili kapsamında yaptıkları hukuki işlemlerden dolayı üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumlu olacaklarını ifade etmiştir. Bu durum, temsil yetkisinin, cinsiyet farklılığına gitmeden karı ve kocaya eşit olarak tanınmasının tabii bir sonucudur.

⁸⁹ NAEF/ HOFMANN, s. 54; ÖZTAN, s. 191.

⁹⁰ BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 59; HAUSHEER/ GEİSER/ KOBEL, s. 73; ÖZTAN, s. 191.

⁹¹ HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 80; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 231.

⁹² HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 92- 94; BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 84b.

Halbuki eski MK. Evlilik birliğini temsil etme yetkisinin kural olarak kocaya tanınmıştı (m. 154). Karı ise, ancak evin daimi ihtiyaçları için, koca gibi birliği temsil yetkisine sahip idi. Eski MK., birliği temsil kapsamında yapılan işlemlerden dolayı meydana gelen borçlardan kocanın şahsen sorumlu olacağını düzenlemiş idi. Yani evlilik birliğinin temsil kapsamında yapılan işlemlerden yalnızca koca sorumlu idi, karının sorumluluğu ise ancak istisnai durumlarda söz konusu idi. Bu da ancak kocanın acze düşmesi haliyle sınırlı idi (m. 203). Karının sorumluluğu, ancak kocanın birliğin ihtiyaçlarını karşılayan işlemlerinden doğan borçlarla sınırlıdır. Birliğin ihtiyaçları dışındaki işlemler kocanın şahsi işlemleri kabul edildiğinden karı bunlardan sorumlu tutulmazdır⁹³.

MK. m.189'a göre eşler, birliği temsil kapsamındaki işlemlerden müteselsilen sorumlu tutulurken, temsil yetkisine haiz olmadan yaptığı işlemlerden dolayı ise şahsen sorumlu tutulmaktadır.

1. Eşlerin Müteselsil Sorumlulukları

Eşlerin, birliği temsil kapsamında yaptıkları işlemlerden müteselsilen sorumlu tutulmaları, MK. m. 189/ 1 de düzenlenmiştir. MK. m. 189/1 e göre; "birliği temsil yetkisinin kullanıldığı hallerde, eşler üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumlu olurlar". Medeni Kanun burada, birliği temsil etme hususunda her iki eşe de eşit yetki tanıdığı esastan hareketle, eşlerin, temsil yetkisi kapsamında yaptıkları işlemlerden dolayı üçüncü kişilere karşı müteselsilen sorumlu olacaklarını düzenleme altına almıştır⁹⁴. Medeni Kanun m. 189/1 deki düzenleme ile, birliği temsil kapsamındaki işlemlerden doğan borçlardan sadece kocanın şahsen sorumlu olmasını öngören ilke değişmiş olmakta ve Medeni Kanunun özüne uygun kadın- erkek eşitliği sağlanmaktadır⁹⁵. Müteselsil sorumluluk ilkesi gereği birliği temsil kapsamındaki işlemlerden doğan borçlardan her iki eş de sorumlu olacağından, alacaklıların doğrudan doğruya kariya başvurmaları için artık kocanın borç ödemedi acz halinde olmasına gerek yoktur⁹⁶.

Eşlerin, birliği temsil yetkisiyle bağlantılı olarak, müteselsilen sorumlu tutulmaları, hem sürekli ihtiyaçların hem de diğer ihtiyaçların karşılanmasına yönelik işlemlerden doğan borçlarla sınırlıdır⁹⁷. Eşlerin, müteselsilen sorumlu tutulabilmeleri için geçerli bir hukuki işlemde doğan geçerli bir borcun

⁹³ SCHWARZ, s. 188.

⁹⁴ AKINTÜRK, s. 118-119.

⁹⁵ MK. Genel Gerekeçe, Evliliğin Genel Hükümleri Bölümü.

⁹⁶ AKINTÜRK, s. 119.

⁹⁷ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 232.

Evlilik Birliğinin Temsili ve Eşlerin Sorumluluğu

bulunması gerekir. Bu sebeple, haksız fiil ve sebepsiz zenginleşmeden doğan borçlardan dolayı, müteselsil sorumlu olmaları söz konusu değildir⁹⁸.

Eşlerin müteselsil sorumluluğu, temsil kapsamında yapılan işlemlerden doğan bütün borçların ifasına kadar devam eder. Bu sebeple, eşler, üçüncü kişilere karşı borç ödeninceye kadar borcun bir kısmından değil, borcun tamamından sorumludurlar⁹⁹. Eşlerin müteselsil sorumlu tutulabilmeleri için, sorumluluğun şartlarının gerçekleştiği ispatlanması gerekir. Bu konuda ispat yükü, eşlerin müteselsilen sorumlu olduklarını ileri süren alacaklıya aittir¹⁰⁰. Alacaklı, sürekli ihtiyaçların karşılanmasını sağlayan hukuki işlemlerde, işlemin sürekli ihtiyaçları karşılayan bir işlem olduğunu ve eşlerin birlikte yaşadıklarını ispatlaması yeterlidir. Fakat diğer ihtiyaçların karşılanmasını sağlayan işlemlerde, işlemin diğer ihtiyaçların karşılanmasına hizmet ettiğini ve eşlerin birlikte yaşadığını ispatlaması yeterli olmayıp bunların yanında işlemi yapan eşe, diğer eşin yetki verdiğinin veya eşin hakim tarafından yetkili kılındığını ya da işlemin yapılmasının ivedilik gerektirdiğini veya diğer eşin hastalığı, başka bir yerde olması vb. sebeplerle rıza alınamayacağını ispatlanması gerekir¹⁰¹. Alacaklı gerekli ispatı yapamazsa, eşlerin müteselsil sorumluluğu söz konusu olmayıp, yapılan işlemde yalnızca işlemi yapan eş sorumlu tutulacaktır.

2. Eşlerin Şahsi Sorumlulukları

MK. m. 189/2 de eşlerden birinin evlilik birliğini temsil yetkisine sahip olmaksızın yapmış olduğu işlemlerden doğan borçlardan üçüncü kişilere karşı kişisel olarak sorumlu olacağı düzenleme altına alınmıştır. Buna göre, eşlerden biri sürekli ihtiyaçlar dışındaki diğer ihtiyaçların karşılanmasına yönelik bir hukuki işlemi diğer eşin rızasını almadan veya hakim tarafından yetkili kılınmadan yapar ise bu işlemde dolayı kişisel olarak sorumlu tutulacaktır¹⁰². Ayrıca MK. m. 189/1 hükmü, emredici bir düzenleme olmadığı için üçüncü kişiyle yapılan bir anlaşmayla müteselsil sorumluluk yapısı ortadan kaldırılabilir. Bunun sonucu olarak yapılan işlemde ya işlemi yapan eş veya işlemi yapan eş diğerini temsilen işlemi yapıyorsa diğer eş tek başına kişisel

⁹⁸ HAUSHEER/REUSSER/GEİSER, Art. 166, N. 85; DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 232.

⁹⁹ HAUSHEER/REUSSER/KOBEL, s.74; ÖZTAN, s. 191.

¹⁰⁰ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s.234; HAUSHEER/REUSSER/GEİSER, Art. 166, N.92; BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 56.

¹⁰¹ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 234; HAUSHEER/REUSSER/GEİSER, Art. 166, N. 93-94; HAUSHEER/REUSSER/KOBEL, s.75; BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166, N. 56.

¹⁰² HAUSHEER/REUSSER/GEİSER, Art. 166, N. 87; AKINTÜRK, s. 119.

olarak sorumlu olacaktır¹⁰³. Ancak böyle bir anlaşmanın varlığının ispatlanması gerekir.

3. İyiniyetli Üçüncü Kişilerin Korunması

Eşlerden biri, evlilik birliğini temsil yetkisini aşarak MK. m. 188/2 deki istisnai durumlardan biri mevcut olmadan sürekli ihtiyaçları aşan, birlik ihtiyaçları için bir hukuki işlemi gerçekleştirir ve işlemin tarafı üçüncü kişi, bu yetkinin aşıldığının farkına varamaması halinde yani yetki aşımını bilmiyor veya bilmesi de gerekmiyorsa korunur¹⁰⁴. Bunun sonucu olarak, üçüncü kişiler her iki eşe de başvurabilirler. Her iki eş bu işlemde dolayı müteselsilin sorumludur (MK. m. 189/2). Bu sorumluluk, üçüncü kişinin ailenin ihtiyaçları kapsamına giren bir işlemin yapılmasında, eşin temsil yetkisi bulunduğu ilişkin güveninin bir sonucudur. Burada iyi niyetli üçüncü kişiler korunmuştur. Üçüncü kişinin iyi niyetli olup olmaması eşlerin üçüncü kişiler nazarında oluşturdukları görüntüye göre belirlenmesi gerekir, zira üçüncü kişilerin ailenin iç yapısını bilmeleri beklenemez. Eğer eşler, harcamalarında çok zengin bir görüntü yaratmış iseler, yapılan işlem ailenin sürekli ihtiyaçlarını karşıladığı kabul edilmelidir¹⁰⁵ ve eşler müteselsilin sorumlu tutulmalıdır. Eğer işlem tarafı üçüncü kişi iyiniyetli değilse, yani , yetki aşımını bilecek bir konumda olduğu ispatlanırsa, işlemi yapan eş, yapılan işlemde tek başına sorumludur¹⁰⁶.

IV. TEMSİL YETKİSİNİN KALDIRILMASI VE SINIRLANMASI

Temsil yetkisinin kaldırılması ve sınırlandırılması MK. m. 190 da “eşlerden biri birliği temsil yetkisini aşar ve bu yetkiyi kullanmada yetersiz kalırsa hakim, diğer eşin istemi üzerinde temsil yetkisini kaldırabilir veya sınırlandırabilir” biçiminde ifade edilmiştir.

Eski MK da (m. 156) bu düzenleme karının temsil yetkisinin nez’i kaldırılması şeklinde idi. Karının sahip olduğu temsil yetkisi koca yönünden bazı sakıncalar ortaya koyabilir. Bu sakıncaları bertaraf etmek için koca isterse karının temsil yetkisinin kaldırılmasını ya da sınırlandırılmasını hakimden

¹⁰³ DURAL/ÖĞÜZ/GÜMÜŞ, s. 233; HAUSHEER/REUSSER/GEİSER, Art. 166, N. 88.

¹⁰⁴ HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 90; HAUSHEER/ REUSSER/ KOBEL, s.74; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 233; ÖZTAN, s. 192; AKINTÜRK, s. 119.

¹⁰⁵ HAUSHEER/ REUSSER/ KOBEL, s.74; ÖZTAN, s. 192; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 233.

¹⁰⁶ HAUSHEER/ REUSSER/ GEİSER, Art. 166, N. 90; BRAEM/ HASENBÖHLER, Art. 166 n. 68; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 233.

Evlilik Birliğinin Temsili ve Eşlerin Sorumluluğu

isteyebilir¹⁰⁷. Karının temsil yetkisinin kaldırılması veya sınırlanması ancak belli sebeplerin varlığı halinde mümkün idi. Kanun koyucu karının temsil yetkisinin kaldırılmasını iki sebebe dayandırmıştır. Bunlar; temsil yetkisinin kötüye kullanılması veya temsil yetkisini kullanmada yetersiz kalması idi.

Günümüzde kanun koyucu birliği temsil yetkisini her iki eşe eşit biçimde tanıdığı için (MK. m. 188/1), temsil yetkisinin kaldırılması ve sınırlanması da her iki eş açısından söz konusu olacaktır. Burada da temsil yetkisinin kaldırılması ve sınırlandırılması eski MK. da olduğu gibi (m. 156) aynı sebeplere dayandırılmıştır. Bu sebeple, eşlerin temsil yetkisinin kaldırılması veya sınırlanması için, eşlerden birinin sahip olduğu yetkiyi aşması veya yetkiyi kullanmada yetersiz kalması gerekir.

Kaldırılması veya sınırlanması talep edilecek temsil yetkisi, eşlerin, sürekli ihtiyaçların karşılanması için sahip oldukları temsil yetkisidir¹⁰⁸. Diğer ihtiyaçların karşılanmasına yönelik temsil yetkisi her zaman geri alınabileceğinden, temsil yetkisinin kaldırılması veya sınırlanması tedbiri burada önemli değildir.

A. EŞLERDEN BİRİNİN TEMSİL YETKİSİNİ AŞMASI

Eşlerden birinin temsil yetkisini kötüye kullanması, birliğin temsil yetkisini suiistimal etmesi demektir. Kötüye kullanmadan maksat eşlerin, üçüncü kişilere evin sürekli ihtiyacı sayılan fakat gerçekte ailenin mali gücünü aşan veya gereksiz bulunan, ailenin sürekli ihtiyaçları ile alakası olmayan borçları ailenin ihtiyaçları için yüklenildiğinin görüntüsü verilerek yüklenirse temsil yetkisi kötüye kullanılmış olur¹⁰⁹. Başka bir ifade ile temsil yetkisinin amaca aykırı bir şekilde kullanılması demektir.

Eşin, temsil yetkisini kötüye kullandığının kabul edilebilmesi için, kötüye kullanmanın ya da amacı aşan kullanmanın çokça tekrarlanması ve yetki aşımının gelecekte de ortaya çıkacağına ihtimal dahilinde olması gerekir¹¹⁰.

Temsil yetkisinin kaldırılması için, eşlerden birinin temsil yetkisini kötüye kullandığını veya temsil yetkisini kullanmada yetersiz kaldığının görülmesi üzerine diğer eş mahkemeye başvurarak eşinin temsil yetkisini kaldırılmasını veya sınırlanmasını talep etmelidir. Eşlerden birisi, kaldırılmanın sebepleri mevcut olmasına rağmen, böyle bir talepte bulunmadıkça hakim

¹⁰⁷ FEYZİOĞLU, s. 194; TEKİNAY, s. 240; SCHWARZ, s. 188

¹⁰⁸ HAUSHEER/ REUSSER/ KOBEL, s. 75; DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 286; ÖZTAN, s. 193.

¹⁰⁹ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 285.

¹¹⁰ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 286; ÖZTAN, s. 192.

kendiliğinden hareketle buna karar veremez (MK m. 190) ve eşin temsil yetkisini kaldırmaz.

B. EŞLERDEN BİRİNİN TEMSİL YETKİSİNİ KULLANMADA YETERSİZ KALMASI

Temsil yetkisini kullanmada yetersizlik eşlerden birinin temsil yetkisini kullanmada acz olmasını, bilgisizliğini ve tecrübesizliğini ifade eder. Başka bir ifadeyle eşlerden birinin ayırt etme gücüne sahip kısıtlı olamamasına rağmen bir hukuki işlem yaparken temsil yetkisinin sınırlarını bilecek veya hukuki işlemin kendisine ne gibi bir menfaat veya ne gibi yük getirebileceğini kavrayamaması gibi durumlarda eşin yetersizliği söz konusu olur¹¹¹. Örneğin, eşlerden birinin basit hesaplama işlemini bilmemesi yüzünden diğer eşin sürekli zarara uğratması gibi

C. TEMSİL YETKİSİNİN KALDIRILMASININ ÜÇÜNCÜ KİŞİLERE DUYURULMASI

Temsil yetkisinin kaldırılması veya sınırlanmasına ilişkin mahkeme kararının üçüncü kişilere duyurulması da MK. m. 190/ 1-2, eski Medeni Kanundan (m. 156/2) farklı olarak kişisel duyuru yolunu esas almış, mahkeme yoluyla ilan ise ikinci plana itilmiştir. Temsil yetkisinin kaldırılmasını talep eden eş, kaldırma veya sınırlama kararını yalnızca kişisel duyuru yoluyla üçüncü kişilere bildirebilir. Fakat temsil yetkisinin kaldırılması veya sınırlanmasının iyiniyetli üçüncü kişiler açısından sonuç doğurması için kısıtlama veya kaldırmanın hakim kararıyla ilan edilmesi gerekir (MK. m. 190/2).

Kişisel duyuru, aile konutunun bulunduğu yerde faaliyet gösteren ve eşin sürekli alış veriş yaptığı market, kasap, fırıncı, manav gibi esnafla bizzat yüz yüze veya yeterli iletişim vasıtalarıyla (mektup, telefon, fax, basın organları, e-mail vs.) eşinin bundan böyle evlilik birliği adına hukuki işlem yapma yetkisinin hakim kararıyla kaldırıldığını veya sınırlandırıldığını bildirmesiyle gerçekleştirilir¹¹². Temsil yetkisinin kaldırılması veya sınırlanması kişisel duyuru veya hakim kararıyla ilan yoluyla üçüncü kişilere duyurulduğu zaman üçüncü kişilerin iyiniyet iddiasında bulunmaları sona erer.

D. TEMSİL YETKİSİNİN KALDIRILMASININ SONUÇLARI

Eşlerden birinin temsil yetkisi, hakim kararıyla sınırlanır veya ortadan kaldırılır ve gerekli duyuru yollarıyla üçüncü kişilere duyurulduğu zaman eşlerin müteselsilen sorumluluğu sona erer. Temsil yetkisi kaldırılan eş kaldırma veya sınırlama kararına rağmen, hukuki işlem yapmaya devam ederse, bu işlemden

¹¹¹ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 288.

¹¹² DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 288; AKINTÜRK, s. 119.

Evlilik Birliğinin Temsili ve Eşlerin Sorumluluğu

dolayı yalnız kendisi sorumlu olur¹¹³. Çünkü kaldırma ve sınırlama kararını üçüncü kişilere, kanunla öngörülen yollarla duyurulmasından sonra üçüncü kişilerin iyiniyeti ortadan kalkar ve eşin şahsi, sorumluluğu söz konusu olur. Fakat temsil yetkisinin aşılması yoluyla üçüncü kişiler ile yapılan hukuki işlemler kaldırma kararının ilanından önce gerçekleştirilmiş ise, iyiniyetli üçüncü kişilere karşı müteselsil sorumluluk devam eder (MK. m. 189/2).

V. TEMSİL YETKİSİNİN GERİ VERİLMESİ

Temsil yetkisinin kaldırılması veya sınırlanmasına ilişkin verilen mahkeme kararı kesin veya değişmez nitelikte değildir¹¹⁴. Bu durum temsil yetkisinin geri verilmesini düzenleyen MK. m. 191'den anlaşılmaktadır. MK. m. 191'e göre; "Temsil yetkisinin kaldırılmasına veya sınırlanmasına ilişkin karar koşullar değiştiğinde eşlerden birinin istemi üzerine değiştirilir".

Eşlerin temsil yetkisinin kaldırılması veya sınırlanmasına neden şartlarda daha sonra değişiklik veya ortadan kalkma meydana gelirse, temsil yetkisi kısıtlanan veya kaldırılan eşin talebi üzerine hakim, temsil yetkisinin kaldırılmasına sebep olan şartların ortadan kalktığını belirler ise daha önceden vermiş olduğu kaldırma kararını değiştirerek temsil yetkisini eşe geri verebilir¹¹⁵.

Temsil yetkisinin kaldırılması veya sınırlanması kararı daha önce ilan edilmişse kaldırma ve sınırlama kararı değiştirildiği mahkeme kararının da ilan edilmesi gerekir (MK. m. 191/2).

¹¹³ DURAL/ ÖĞÜZ/ GÜMÜŞ, s. 290.

¹¹⁴ AKINTÜRK, s. 120.

¹¹⁵ AKINTÜRK, s. 120; ÖZTAN, s. 193; HAUSHEER/ REUSSER/ KOBEL, s. 75.